BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH

Krajowy Mechanizm Prewencji

Warszawa, 17-08-2021 r.

KMP.572.4.2018.KK

Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur
z wizytacji Strzeżonego Ośrodka dla Cudzoziemców w Białymstoku
dotyczącej realizacji zaleceń Europejskiego Komitetu do spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu oraz zaleceń KMPT
z wizytacji placówki w 2018 r.

1. Wstęp

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania* (dalej jako: OPCAT), przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192) oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 12-13 lipca 2021 r. do Strzeżonego Ośrodka dla Cudzoziemców w Białymstoku (dalej jako: SOC, Ośrodek lub placówka), udali się przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur (dalej jako: KMPT lub Krajowy Mechanizm): Klaudia Kamińska oraz Michał Żłobecki (prawnicy).

Celem wizytacji było sprawdzenie stopnia realizacji zaleceń wynikających z Raportu Europejskiego Komitetu do spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu

Traktowaniu albo Karaniu (CPT)[1] z wizyty w Polsce w 2017 oraz z Raportu KMPT z wizytacji z 2018 r.

Przeprowadzone czynności polegały na:

- wysłuchaniu informacji na temat funkcjonowania SOC przedstawionych przez mjr SG Andrzeja Eliaszuka - p.o. Naczelnika Wydziału - Kierownika Strzeżonego Ośrodka dla Cudzoziemców;
- oglądzie wybranych pomieszczeń Ośrodka, w tym sprawdzeniu stanu ich wyposażenia;
- przeprowadzeniu rozmów indywidualnych z wybranymi cudzoziemcami i osobami pracującymi w SOC;
- przejrzeniu na miejscu dokumentacji dotyczącej osób umieszczonych w Ośrodku oraz związanej z funkcjonowaniem placówki.

W trakcie wizytacji wykonano dokumentację fotograficzną.

Po zakończeniu wizytacji poddano analizie dokumentacje związaną z funkcjonowaniem Ośrodka.

W trakcie prowadzonych czynności przedstawiciele KMPT zabezpieczeni byli w środki ochrony osobistej (maseczki, rękawiczki oraz fartuchy), a także korzystali z płynu do dezynfekcji.

Informacje zebrane przez KMPT podczas niniejszej wizytacji posłużą do przygotowania raportu tematycznego, obrazującego stopień realizacji zaleceń CPT przez polskie władze.

2. Zakaz represji

Stosownie do art. 21 ust. 1 OPCAT żadna osoba (np. personel, umieszczeni, inne osoby) lub organizacja, która przekazała KMPT informację, nie może ponieść jakiejkolwiek sankcji lub uszczerbku z tego tytułu, niezależnie czy udzieliła informacji prawdziwej, czy fałszywej.

Wskazany przepis OPCAT stanowi bowiem, że *żadna władza lub funkcjonariusz nie nakaże, nie zastosuje, nie pozwoli ani nie dopuści do stosowania jakiejkolwiek sankcji przeciwko jakiejkolwiek osobie lub organizacji, za przekazanie krajowemu mechanizmowi prewencji jakiejkolwiek informacji, prawdziwej bądź fałszywej, i żadna taka osoba lub organizacja nie poniesie żadnego uszczerbku w jakikolwiek inny sposób*.

[1] Raport z wizyty w Polsce, 25 lipiec 2018 r., CPT/Inf (2018) 39.

3. Charakterystyka Ośrodka

Strzeżony Ośrodek dla Cudzoziemców w Białymstoku jest placówką o profilu męskim, w której mogą przebywać jednocześnie 122 osoby. Podczas wizytacji w jednostce przebywało 91 mężczyzn.

4. Stan realizacji zaleceń CPT i KMPT

4.1 Traktowanie cudzoziemców przez personel placówki

Zalecenia CPT

Komitet w raporcie z wizyty w 2017 r. zalecił, by funkcjonariusze Straży Granicznej pamiętali, że powinni traktować zatrzymanych cudzoziemców z szacunkiem[2]. Ponadto po wizycie w Strzeżonym Ośrodku dla Cudzoziemców w Białymstoku delegacja CPT wskazała, że odniosła wrażenie, że przemoc wśród osadzonych cudzoziemców jest problemem, co potwierdził również zarząd i personel. CPT zalecił, by zastosowano bardziej uważną obserwację oraz stosowne środki celem zwalczenia i zapobiegania temu zjawisku. Powinno to obejmować ciągłe monitorowanie zachowania osadzonych cudzoziemców (w tym identyfikację prawdopodobnych sprawców i ofiar), właściwe zgłaszanie potwierdzonych i podejrzewanych przypadków zastraszania/przemocy wśród nich oraz dogłębne badanie wszystkich zdarzeń[3].

Stan realizacji

W trakcie wizytacji Krajowy Mechanizm nie odnotował żadnych sygnałów mogących świadczyć o nieprawidłowym traktowaniu cudzoziemców przez funkcjonariuszy Straży Granicznej oraz przemocy panującej wśród cudzoziemców przebywających w Ośrodku. W trakcie rozmów z mężczyznami przedstawiciele KMPT uzyskali informację, że co prawda zdarzają się od czasu do czasu jakieś działania przemocowe pomiędzy różnymi grupami, ale personel dobrze sobie radzi z wygaszaniem konfliktów. **KMPT uznaje zatem zalecenia za zrealizowane.**

4.2 Kontrole osobiste

Zalecenia CPT

CPT w raporcie z wizyty 2017 r. wskazał, że pomimo faktu, że dwuetapowa procedura przeszukania cudzoziemców obowiązuje od maja 2016 r.[4] to nie jest ona dokładnie przestrzegana[5].

---

[2] Zob. § 37 raportu CPT.
[3] Zob. § 38 raportu CPT.
[44] Szczegółowe przepisy odnoszące się do kontroli osobistej uregulowano w art. 11aa ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 305 ze zm.).
[5] Zob. § 53 raportu CPT.

Stan realizacji

Z uzyskanych przez KMPT informacji wynika, że cudzoziemcy przy przyjęciu nie są poddawani kontroli osobistej. Ponadto, jeżeli już do niej dochodzi to jest ona dwuetapowa. KMPT uznaje zatem **zalecenie za zrealizowane.**

4.3 Prawo do opieki medycznej

Zalecenia CPT

Komitet zalecił zweryfikowanie czy na każdej zmianie nocnej obecna jest osoba potrafiąca udzielać pierwszej pomocy (obejmuje to przeszkolenie w wykonywaniu resuscytacji krążeniowo-oddechowej oraz używaniu defibrylatora); w sytuacji idealnej osoba ta powinna być wykwalifikowaną pielęgniarką[6].

Ponadto, CPT zalecił, by nowo przyjmowanym cudzoziemcom zapewnić pełne i dokładne badanie lekarskie oraz badanie pod kątem chorób zakaźnych (w tym gruźlicy). Badanie powinno również mieć na celu zidentyfikowanie potencjalnych ofiar tortur, przy przestrzeganiu jasnych procedur, za każdym razem gdy personel medyczny zgłosi w przypadku jakiejkolwiek osoby osadzonej, która mogła paść ofiarą tortur[7]. CPT podkreślił konieczność zapewnienia, by we wszystkich strzeżonych ośrodkach przestrzegano zasad poufności lekarskiej, tak jak się to dzieje poza ośrodkami strzeżonymi. W szczególności, wszystkie badania lekarskie należy przeprowadzać poza zasięgiem słuchu oraz – chyba że dany lekarz wskaże inaczej w danym przypadku – poza zasięgiem wzroku strażników Straży Granicznej[8].

Ponadto, dokumentacja medyczna zatrzymanych oraz inne dokumenty lekarskie nie powinny być dostępne dla personelu niemedycznego[9]. Personel lekarski może udzielać funkcjonariuszom jedynie niezbędnych informacji o stanie zdrowia zatrzymanych, informacja taka powinna jednak ograniczać się do minimum pozwalającego na zapobieżenie poważnemu ryzyku grożącemu osobie zatrzymanej lub innym osobom. Nie ma żadnego usprawiedliwienia dla sytuacji, w której funkcjonariusze niepełniący funkcji medycznych mieliby dostęp do informacji o postawionych diagnozach lub zaświadczeniach dotyczących przyczyny obrażeń. Odnośnie dokumentowania badań lekarskich i rejestrowania obrażeń, CPT zaleca podjęcie następujących kroków zmierzających do zapewnienia, by:

[6] Zob. § 43 raportu CPT.
[7] Zob. § 44 raportu CPT.
[8] Zob. § 45 raportu CPT.
[9] Zob. § 45 raportu CPT.

- protokoły sporządzane po przeprowadzeniu badania lekarskiego osób przyjmowanych zawierały: (1) sprawozdanie o oświadczeniach złożonych przez te osoby, które odnoszą się do badania lekarskiego (w tym opis stanu ich zdrowia oraz wszelkie zarzuty o niewłaściwe traktowanie), (2) pełny opis obiektywnych ustaleń natury medycznej poczynionych na podstawie badania lekarskiego, a także (3) uwagi osoby zawodowo trudniącej się opieką zdrowotną w świetle (1) i (2), wskazujące na związek między stawianymi zarzutami a obiektywnymi ustaleniami natury medycznej;
- protokoły winny również zawierać wyniki dodatkowych wykonanych badań, szczegółowe wyniki specjalistycznych konsultacji oraz opis leczenia zaordynowanego w kontekście obrażeń a także opis wszelkich dalszych wykonanych procedur;
- rejestracja badań lekarskich w przypadku obrażeń powinna być wykonana przy pomocy specjalnego formularza przygotowanego na takie potrzeby, zawierającego zarysy sylwetki do zaznaczania obrażeń, które będą przechowywane w kartotece dokumentacji medycznej danej osoby. Powinno to mieć miejsce dodatkowo, oprócz odnotowania obrażeń w specjalnym rejestrze;
- wyniki wszystkich badań, w tym wspomniane zaświadczenia oraz wnioski personelu służby zdrowia, udostępniane są osobie zatrzymanej oraz jej prawnikowi;
- w przypadku zarejestrowania obrażeń wskazujących na związek z zarzutami osoby zatrzymanej o niewłaściwe traktowanie (lub które, w razie braku zarzutów, wskazują na takie traktowanie), rejestr powinien być przekazywany do wiadomości właściwemu prokuratorowi, niezależnie od tego, jaka jest wola osoby zatrzymanej[10].

Ponadto CPT wskazało na konieczność podjęcia działań aby w placówce opieka pielęgniarska dostępna była również w weekendy[11].

Zalecenia KMPT

KMPT podczas ostatniej wizyty zalecił wdrażanie nowych osób z personelu medycznego w procedury związane z identyfikacją ofiar tortur lub nieludzkiego traktowania oraz każdorazowe wypełnianie wywiadu chorobowego nowo przyjmowanego cudzoziemca.

Ponadto Krajowy Mechanizm wskazał na konieczność wyposażenia ambulatorium Ośrodka w zbiór dokumentów zawierających wytyczne dotyczące postępowania z grupami wrażliwymi.

[10] Zob. § 27 raportu CPT w związku z § 45.
[11] Zob. § 43 raportu CPT.

Stan realizacji

Z uzyskanych informacji wynika, że z pierwszej pomocy przedmedycznej przeszkolono 83 osoby, a z kwalifikowanej pierwszej pomocy (ukończenie kursu) – 16 osób. W placówce zatrudnionych jest 133 pracowników, w tym 125 funkcjonariuszy. Przyjąć zatem należy że zdecydowana większość przeszła odpowiednie szkolenie. KMPT uznaje zatem za **zrealizowane zalecenie w tym zakresie**.

Z uzyskanych w trakcie wizytacji informacji wynika, że w placówce każdy mężczyzna przed przyjęciem ma robiony test na koronawirusa. Ponadto cudzoziemcy na początku umieszczani są w tzw. bloku przejściowym (ze względu na epidemię covid-19, a także ze względów na możliwości przenoszenia innych chorób, np. wszawicy) Przy przyjęciu cudzoziemiec badany jest najpierw przez pielęgniarkę. Na początku przeprowadzany jest wywiad chorobowy – w formie ankiety w języku cudzoziemca, w którym oprócz pytań o ogólny stan zdrowia, przebyte choroby oraz leki przyjmowane na stałe, znajdują się również pytania odnoszące się do przeżytej przemocy czy doświadczeń traumatycznych. Jeżeli cudzoziemiec potwierdzi taką sytuację, to zostaje skierowany na konsultację psychologiczną. Ponadto każdy nowoprzyjęty ma m.in. pobieraną krew w celu przeprowadzenia badania na obecność różnych wirusów w organizmie (m.in. HIV, HCV), mocz czy też m.in. RTG, pomiar wagi i ciśnienia.

Następnie cudzoziemiec jest badany także przez lekarza, który jest obecny w placówce 4 razy w tygodniu. Wszystkie obrażenia wpisywane są w kartę (w formie opisu). Osoby wizytujące ustaliły także że przy badaniu lekarskim obecny jest funkcjonariusz Straży Granicznej. W przypadku w którym personel medyczny nie jest w stanie porozumieć się z cudzoziemcem w jego języku obecny jest tłumacz czy to osobiście czy też również telefoniczne.

Ponadto, zgodnie z ustaleniami KMPT, w placówce zespół pielęgniarski obecny jest przez cały tydzień. Od poniedziałku do piątku w godzinach 7.45 – 15.45 zatrudnione są pielęgniarki będące funkcjonariuszkami SG, natomiast w godzinach 15.45 – 21.00 oraz w weekend pomoc pielęgniarską świadczy zatrudniona firma zewnętrzna. Zespół pielęgniarski ma do dyspozycji w dyżurce Protokół Stambulski. Ponadto z ustaleń osób wizytujących wynika, że każda z nowych osób z personelu medycznego wdrażana jest w procedury związane z identyfikacją ofiar tortur lub nieludzkiego traktowania.

Odnosząc się do kwestii dokumentacji medycznej, wizytujący ustalili, że dostęp do niej ma tylko personel medyczny. Do opisywania obrażeń posiadanych przez cudzoziemca nie stosuje się jednakże „map ciała". Wszystkie obrażenia opisywane są w karcie mężczyzny.

Dlatego też biorąc pod uwagę powyższe ustalenia, KMPT uznaje **zalecenia w zakresie udzielanej pomocy medycznej i prowadzonej dokumentacji za zrealizowane częściowo.**

4.4 Opieka psychologiczna

Zalecenia CPT

Komitet w swoim raporcie wskazał, że w placówce zatrudniony był psycholog na część etatu (dostępny 4 godziny dwa razy w tygodniu), lecz niektórzy cudzoziemcy narzekali, że nie było dostępne tłumaczenie podczas konsultacji psychologicznych. Komitet zalecił aby polskie władze naprawiły problem[12].

Zalecenia KMPT

KMPT zalecił dokumentowanie na jednolitym wzorze na piśmie udzielenia lub odmowy udzielenia świadomej zgody na badanie psychologiczne, wydanie opinii psychologicznej, przekazanie opinii osobom trzecim oraz oddzielenie dokumentacji psychologicznej od medycznej.

Ponadto Krajowy Mechanizm zalecił również konieczność przekazywania cudzoziemcom, informacji na temat jego praw, tajemnicy zawodowej oraz wyjątków od zasady poufności zgodnie z kodeksem etyczno-zawodowym psychologa oraz przepisami ustawy o zawodzie psychologa. Krajowy Mechanizm zalecił także odnotowywanie takiego pouczenia przez psychologa w notatkach.

Dodatkowo KMPT zalecił zwiększenie limitu godzin przyjmowania przez psychologa.

Stan realizacji

Z poczynionych ustaleń wynika, że w Ośrodku zatrudniony jest psycholog zewnętrzy oraz wewnętrzny. Psycholog zewnętrzny co do zasady pracuje 8 godzin tygodniowo, pomiędzy godzinami 8:00 i 20:00 od poniedziałku do soboty, w formie dyżurów pełnionych 3 razy w tygodniu. Liczba godzin pracy w tygodniu może ulec zmianie (zwiększeniu), w zależności od potrzeb, jednak nie może przekroczyć maksymalnej. Maksymalna liczba godzin przewidzianych w umowie wynosi 416. Umowa zawarta z psychologiem przewiduje świadczenie usług psychologicznych na terenie SOC w terminie od 01.03.2021 r. do 31.12.2021 r. Psycholog wewnętrzny natomiast pracuje 8 godzin dziennie (od poniedziałku do piątku), w godz. 7:45 - 15:45. W razie potrzeby psycholog może pracować w innych godzinach i dniach tygodnia. W zakresie zwiększenia limitu godzin, **KMPT uznaje zalecenia za zrealizowane.**

[12] Zob. § 46 raportu CPT.

Odnosząc się do zapewnienia tłumaczeń w trakcie konsultacji psychologicznych w sytuacji, w której psycholog zatrudniony w placówce nie jest w stanie porozumieć się z cudzoziemcem, zapewnione jest uczestnictwo tłumacza osobiście lub poprzez rozmowę online. W tym zakresie, biorąc pod uwagę obecną sytuację epidemiczną oraz mając na uwadze brak negatywnych ocen w tej kwestii ze strony cudzoziemców, **KMPT uznaje zalecenie za zrealizowane.** Jednakże podkreślić należy, że najlepszą sytuacją była by taka, w której tłumacz może brać udział we wszelkich czynnościach zawsze w sposób bezpośredni.

W zakresie dokumentacji psychologicznej KMPT zalecał oddzielenie dokumentacji psychologicznej od medycznej, co zostało **zrealizowane.** Ponadto, osoby wizytujące nie stwierdziły, aby w placówce spełnione były standardy dokumentowania, w oparciu o jednolity wzór, na piśmie udzielenia lub odmowy udzielenia świadomej zgody na badanie psychologiczne, wydanie opinii psychologicznej, przekazanie opinii osobom trzecim oraz określenie standardów prowadzenia dokumentacji psychologicznej. Dokumentacja psychologiczna prowadzona jest według uznania psychologa. Biorąc to po uwagę, KMPT uznaje **zalecenie w tym zakresie za niezrealizowane.**

Dodatkowo, z poczynionych ustaleń wynika, że cudzoziemcy są informowani przez psychologa, o tajemnicy zawodowej oraz wyjątkach od zasady poufności zgodnie z kodeksem etyczno-zawodowym psychologa oraz przepisami ustawy o zawodzie psycholog. KMPT uznaje zatem **zalecenie za zrealizowane.**

4.5 Prawo do pomocy prawnej

Zalecenie CPT

CPT podkreślił podczas wizyty w Polsce w 2017 r., że państwo musi podjąć kroki celem zapewnienia, iż wszyscy cudzoziemcy zatrzymani na mocy przepisów o cudzoziemcach byli w stanie w sposób skuteczny skorzystać z pomocy prawnej oraz, jeżeli to konieczne, z reprezentacji prawnej. Dla ubogich cudzoziemców winno to być zapewnione bezpłatnie[13].

Stan realizacji

Polski ustawodawca nie przewidział w przepisach odnoszących się do cudzoziemców konieczności zapewnienia bezpłatnej pomocy prawnej. Dlatego też biorąc pod uwagę nieuregulowanie tej kwestii przez polskiego ustawodawcę **KMPT uznaje zalecenie za niezrealizowane.**

[13] Zob. § 47 raportu CPT.

Jednakże warte zauważenia jest to, że w placówce pomoc prawną bezpłatnie świadczy wiele fundacji. Cudzoziemcy mogą zgłosić chęć skorzystania z pomocy prawej świadczonej przez udostępnione na tablicy informacyjnej instytucje. Ponadto w placówce wyznaczony jest pokój widzeń z obrońcą. Administracja w żaden sposób nie utrudnia możliwości spotkań cudzoziemców z ich pełnomocnikami.

4.6 Prawo do informacji

Zalecenia CPT

W w/w raporcie CPT zalecił, aby cudzoziemcy otrzymywali tłumaczenie na piśmie w języku, który rozumieją, wniosków decyzji dotyczących ich zatrzymania/wydalenia, a także informacje na piśmie i ustnie co do środków i terminów zaskarżenia takich decyzji[14].

Zalecenia KMPT

KMPT podczas wizytacji placówki w 2018 r. zalecił zapewnienie profesjonalnych, zewnętrznych i osobistych tłumaczeń we wszystkich czynnościach identyfikacyjnych. Krajowy Mechanizm wskazał również na konieczność zapewnienia, aby wszystkie dokumenty przekazywane cudzoziemcom do podpisu były przetłumaczone na zrozumiały dla nich język.

Stan realizacji

Z uzyskanych informacji przez Krajowy Mechanizm wynika, że postanowienia sądu o umieszczeniu w SOC nie są w pełni tłumaczone na język zrozumiały dla cudzoziemca – zawsze przetłumaczona zostaje sentencja wyroku oraz pouczenie. Uzasadnienie tłumaczone jest w miarę potrzeby.

Zgodnie z ustaleniami osób przeprowadzających wizytację wynika, że tłumaczenia zapewniane są zgodnie z potrzebami. Jeżeli cudzoziemiec posługuje się językiem niezrozumiałym przez np. psychologa czy personel medyczny, to wówczas zapewniana jest pomoc tłumacza. Często tłumaczenia realizowane są telefonicznie. **KMPT uznaje zalecenie za częściowo zrealizowane.**

4.7 Mechanizm skargowy

Zalecenia CPT

W swoim raporcie Komitet wskazał, że w Białymstoku, cudzoziemcy podnosili, iż bali się składania skarg, ponieważ bali się oni reperkusji negatywnych dla ich wniosku o udzielenie azylu. Ponieważ nie istniał rejestr skarg, delegacja nie miała możliwości weryfikacji tych twierdzeń. Komitet zalecił polskim władzom konieczność przeanalizowania funkcjonowania procedury wnoszenia skarg w Strzeżonym Ośrodku dla Cudzoziemców w Białymstoku, aby

[14] Zob. § 47 raportu CPT.

zapewnić, że zatrzymani cudzoziemcy mogą skutecznie przekazać skargi w sposób poufny (i są odpowiednio informowani o takiej możliwości)[15].

Stan realizacji

KMPT w trakcie rozmów z cudzoziemcami nie odebrał sygnałów mogących świadczyć o tym, że boją się oni składania skarg. Cudzoziemcy nie podnosili żadnych uwag w zakresie możliwości składania skarg w placówce.

Podczas oglądu pomieszczeń przedstawicielom Krajowy Mechanizmu pokazano specjalne skrzynki do których w sposób poufny mężczyźni mogli złożyć swoje pisma.

Mając powyższe na uwadze **KMPT uznaje zalecenie za zrealizowane.**

4.8 Środki przymusu bezpośredniego

Zalecenia CPT

CPT w trakcie swojej wizyty w Polsce w 2017 r. zauważył, że środki szczególne („środki przymusu") dostępne w ośrodkach strzeżonych obejmowały kajdanki, pałki policyjne oraz gaz pieprzowy. Zdaniem CPT niepokojące jest to, że personel dozoru nosi je przez cały czas, w tym w miejscach noclegowych oraz tak, by zatrzymani cudzoziemcy je widzieli. Zdaniem Komitetu, jest to zastraszająca i nieuzasadniona praktyka dlatego też, zalecił on by zaprzestano takich działań niezwłocznie[16].

Stan realizacji

Z obserwacji poczynionych przez wizytujących wynika, że funkcjonariusze nie noszą przy sobie pałek ani taserów, zatem **KMPT uznaje zalecenie za zrealizowane.**

4.9 Zajęcia sportowo rekreacyjne

Zalecenia CPT

CPT w swoim raporcie zwrócił uwagę, iż pomimo faktu, że wizytowane ośrodki strzeżone posiadają siłownię oraz dobrze wyposażone i przestronne przestrzenie do ćwiczeń na powietrzu, to ze względu na niedobór personelu dostęp ten był ograniczony. Komitet zalecił, by podjęto wysiłki celem poszerzenia oferty zajęciowej w odwiedzonych strzeżonych ośrodkach[17].

[15] Zob. § 55 raportu CPT.
[16] Zob. § 51 raportu CPT.
[17] Zob. § 42 raportu CPT.

Stan realizacji

Z ustaleń KMPT wnika, że mężczyźni mogli praktycznie w sposób nieograniczony przebywać na świeżym powietrzu, byli jedynie zobowiązani zgłosić, iż zamierzają opuścić budynek. Podczas wizytacji przedstawiciele Krajowego Mechanizmu widzieli wiele osób korzystających z terenów rekreacyjnych.

Ponadto z udzielonych informacji wynika, że na terenie budynku Ośrodka do dyspozycji cudzoziemców znajdują się: cztery pomieszczenia – po dwa na każdym z dwóch pięter – do aktywności fizycznej, w postaci małych siłowni wyposażonych w: materace, ławeczki skośne, drążki, sztangi czy worki treningowe. Powyższe sale sportowe otwarte są siedem dni w tygodniu w godzinach 7:00 – 22:00. Na wyposażeniu Ośrodka są również stoły do tenisa stołowego. Sekcja Edukacyjna monitoruje i uzupełnia wszelkie braki sprzętowe wynikające z zużywania się sprzętu, oraz stara się rozwijać ofertę aktywności fizycznej. Z siłowni cudzoziemcy mogą korzystać w ramach aktywności własnej, jak również podczas zajęć organizowanych przez pracowników sekcji. W zajęciach tych szczególny nacisk kładziony jest na poprawność wykonywania ćwiczeń siłowych oraz bezpieczeństwo posługiwania się sprzętem sportowym (zwłaszcza do treningu bokserskiego).

Na placu rekreacyjno-sportowym Ośrodka znajduje się wielofunkcyjne nowoczesne boisko sportowe wyłożone nawierzchnią tartanową, redukującą ryzyko kontuzji. Boisko umożliwia grę w koszykówkę, siatkówkę oraz piłkę nożną. Boisko wyposażone jest w profesjonalne oświetlenie umożliwiające grę po zmierzchu. Oprócz boiska infrastruktura na świeżym powietrzu obejmuje siłownię zewnętrzną i zewnętrzny stół do szachów. Sekcja edukacyjna w ramach zajęć z cudzoziemcami zorganizowała i prowadzi ogródek warzywno - ziołowy. Obecnie w finalnej fazie wykonania znajduje się przestronna altana ogrodowa, która z założenia ma służyć rekreacji na świeżym powietrzu.

Cudzoziemcy mają również możliwość uczestnictwa w wydarzeniach o charakterze sportowym takich jak: zawody w trójboju siłowym, zawody w rzucie do kosza, turnieje w badmintona, rozgrywki w piłce siatkowej, rozgrywki w piłce nożnej, czy turnieje tenisa stołowego. Oprócz przedsięwzięć sportowych, które cieszą się nieprzerwaną popularnością, Sekcja Edukacyjna prowadzi szereg działań uwrażliwiająco - wyciszających obejmujących swoim zakresem różne formy terapeutyczne np. horiterapia, arterapia. Podczas tych zajęć wykorzystywane są różnorodne formy relaksacji jak muzyka czy też lampa relaksacyjna. Prowadzone są również zajęcia w formie prezentacji multimedialnych, dających możliwość poznania kultury europejskiej i szerzenia takich wartości jak tolerancja i zrozumienie np. „Społeczeństwo i kultura w Polsce”, „Podlaskie Parki Narodowe”. W ramach wzajemnego poznawania kultur prowadzone są

z cudzoziemcami warsztaty tematyczne związane ze świętami: Bożego Narodzenia, Wielkanocy, Nowruz (Irański Nowy Rok), Ramadan, Wietnamski Nowy Rok.

Sekcja Edukacyjna przy prowadzeniu zajęć relaksacyjnych dla cudzoziemców korzysta ze wsparcia psychologa będącego na etacie ośrodka i dostępnego 5 dni w tygodniu w godzinach 7:45-15:45.

Mając powyższe na uwadze, **KMPT uznaje zalecenie za zrealizowane.**

4.10 Warunki bytowe

Zalecenia CPT

Delegacja CPT odebrała wiele skarg dotyczących jedzenia w Strzeżonym Ośrodku w Białymstoku, zarówno jeśli chodzi o jego jakość, ale też, co ważniejsze, jego ilość.

Komitet zaleca, by zostały podjęte kroki mające na celu przeanalizowanie jakości i ilości jedzenia podawanego zatrzymanym cudzoziemcom w odwiedzonych strzeżonych ośrodkach. Dodatkowo, należy zwrócić uwagę na to, by zezwolono cudzoziemcom osadzonym w Strzeżonym Ośrodku w Białymstoku na przygotowywanie własnego jedzenia[18].

Stan realizacji

Z rozmów z cudzoziemcami wynika, że jedzenie zapewniane w Ośrodku jest niesmaczne oraz że jest go zbyt mało. KMPT zdaje sobie sprawę, że kwestia wyżywienia i tego czy jedzenie jest smaczne ma charakter mocno subiektywny. Jednakże ze względu na ilość skarg w tym zakresie Krajowy Mechanizm proponuje, aby dyrekcja placówki podjęła kroki mające na celu zapewnienie wyżywienia lepszej jakości, a przede wszystkim większej jego ilości. Ponadto jak ustalono mężczyźni nie mają możliwości samodzielnego przygotowania posiłków.

Mając powyższe na uwadze, **KMPT uważa zalecenie za niezrealizowane**.

4.11 Personel

Zalecenia CPT

CPT zwrócił uwagę na konieczność poprawienia umiejętności językowych personelu strzeżonych ośrodków dla cudzoziemców oraz zalecił podjęcie kroków celem zwiększenia poziomu zatrudnienia personelu w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców[19].

[18] Zob. § 41 raportu CPT.
[19] Zob. § 49 raportu CPT.

Zalecenia KMPT

KMPT podczas ostatniej wizytacji zalecił zapewnienie szkoleń dla personelu medycznego, psychologicznego, zespołu edukacyjnego oraz funkcjonariuszy i funkcjonariuszek pełniących inne funkcje z rozpoznawania, komunikacji oraz pracy z osobami po doświadczeniach traumatycznych, przeżyciu przemocy, w tym tortur i nieludzkiego traktowania. Ponadto zalecono stworzenie dla Zespołu Edukacyjnego wytycznych dotyczących wstępnej rozmowy na temat szczególnych potrzeb.

Stan realizacji

Z ustaleń poczynionych przez wizytujących wynika, że placówka ma 19 wakatów w tym 18 wśród funkcjonariuszy.

Zdaniem KMPT należy podjąć wszelkie działania w celu zmniejszenia ilości wolnych etatów w placówce. Mając to na uwadze **Krajowy Mechanizm uznaje zalecenia za niezrealizowane.**

Ponadto z udzielonych informacji wynika, że pracownicy biorą udział w licznych szkoleniach. W 2019-2021 personel wziął udział m.in. w następujących szkoleniach: „Udzielanie pierwszej pomocy", „Kwalifikowana Pierwsza Pomoc", „Trening Rozwoju Umiejętności Społecznych poz. Podstawowy", „Osoby z grup wrażliwych w procedurze administracyjnej", „Kształtowanie i doskonalenie kompetencji międzykulturowych", „Społeczno – kulturowe aspekty komunikacji z cudzoziemcami z Maghrebu, Bliskiego Wschodu i Zatoki Perskiej", „Społeczno – kulturowe aspekty komunikacji cudzoziemcami z wybranych państw Azji Wsch. i Płd. – Wsch.", „Społeczno – kulturowe aspekty komunikacji z cudzoziemcami z Kaukazu i Azji Centralnej", „Społeczno – kulturowe aspekty komunikacji z cudzoziemcami z wybranych państw Subkontynentu Indyjskiego", „Społeczno – kulturowe aspekty komunikacji z cudzoziemcami z Afryki Subsaharyjskiej". W 2020 r. przeprowadzono następujące kursy i szkolenia: „Webinarium mające na celu podniesienie kwalifikacji zawodowych z zakresu HIV/AIDS", „Ochrona praw człowieka", „Wymiana doświadczeń i najlepszych praktyk w zakresie działań powrotowych dla kadry kierowniczej", „Wizyta studyjna przed warsztatami: Wymiana doświadczeń i najlepszych praktyk realizowanych przez sekcje obsługi administracyjnej cudzoziemców w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców", „Wymiana doświadczeń i najlepszych praktyk realizowanych przez sekcje obsługi administracyjnej cudzoziemców w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców", „Zasady identyfikacji cudzoziemców".

Biorąc pod uwagę powyższy zakres podmiotowy oraz przedmiotowy szkoleń prowadzonych dla personelu SOC w Białymstoku, KMPT uznaje zakres za bardzo bogaty lecz niewystraczający. Przede wszystkim, w opinii Krajowego Mechanizmu koniecznym jest aby objąć jak najwięcej

funkcjonariuszy SG szkoleniami z zakresu rozpoznawania, komunikacji oraz pracy z osobami po doświadczeniach traumatycznych, przeżyciu przemocy, w tym tortur i nieludzkiego traktowania oraz osobami z zaburzeniami psychicznymi.

Jeżeli natomiast chodzi o kwalifikacje językowe to najwięcej pracowników porozumiewa się w języku angielskim oraz rosyjskim. Są także osoby komunikujące się w języku francuskim oraz niemieckim. Prowadzone są także szkolenia językowe dla personelu. W okresie 09.10.2019 – 22.05.2020 przeprowadzono następujące kursy językowe:

1. J. angielski – poz. A2 – 5 osób
2. J. angielski – poz. A2+/B1 – 12 osób
3. J. angielski – poz. B1+– 5 osób
4. J. angielski – poz. B2 – 9 osób
5. J. Angielski – poz. B2+ - 1 osoba

Natomiast w okresie 18.01.2021 – 30.06.2021 r. przeprowadzono następujące kursy językowe:

1. J. Angielski – poz. A1 – 8 osób
2. J. Angielski – poz. A2 – 9 osób
3. J. Angielski – poz. B1 – 5 osób
4. J. Angielski – poz. B1+ - 6 osób
5. J. Angielski – poz. B2 – 1 osoba

KMPT uznaje zatem, zalecenia z zakresu dotyczącego personelu za **zrealizowane częściowo**. Ponadto, przypomina że odpowiednio dobrany i wykwalifikowany personel stanowi skuteczną gwarancję ochrony cudzoziemców przed niewłaściwym traktowaniem. Dzięki swojej wiedzy i doświadczeniu oraz codziennemu kontaktowi z cudzoziemcami ma możliwość bieżącego monitorowania zachowania osób przebywających w ośrodku i wyłapywania niepokojących sygnałów, świadczących o nieodpowiednim traktowaniu. W przypadku stwierdzenia niepokojących zdarzeń może także podjąć skuteczne środki zaradcze. Dlatego ważne jest by był on odpowiednio dobrany, miał stworzoną możliwość podnoszenia swoich kwalifikacji, rozwoju zawodowego i wiedzy w zakresie identyfikowania symptomów świadczących o niewłaściwym traktowaniu.

5 Zalecenia

Na podstawie art. 19 Protokołu fakultatywnego do Konwencji ONZ w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania,

przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur zalecają **Komendantowi Placówki Straży Granicznej w Białymstoku:**

1. wprowadzenie medycznej oceny śladów na ciele zgłaszanych przez cudzoziemców jako ślady przemocy, w tym tortur, w kierunku weryfikacji uzasadnionego domniemania poddania przemocy zgodnie z standardami wskazanymi w pkt 4.3 raportu,
2. dokumentowanie, w oparciu o jednolity wzór, na piśmie udzielenia lub odmowy udzielenia świadomej zgody na badanie psychologiczne, wydanie opinii psychologicznej, przekazanie opinii osobom trzecim oraz określenie standardów prowadzenia dokumentacji psychologicznej,
3. podjęcie kroków mających na celu zwiększenie poziomu zatrudnienia wśród personelu,
4. zapewnienie szkoleń dla personelu medycznego, psychologicznego, zespołu edukacyjnego oraz funkcjonariuszy i funkcjonariuszek pełniących inne funkcje z rozpoznawania, komunikacji oraz pracy z osobami po doświadczeniach traumatycznych, przeżyciu przemocy, w tym tortur, nieludzkiego i poniżającego traktowania oraz osobami z zaburzeniami psychicznymi.

Opracowała: Klaudia Kamińska

Marcin Kusy
Zastępca Dyrektora Zespołu
/-podpisano elektronicznie/